

Giriş

İşverenin iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini sağlama yükümlülüğü kapsamında işyeri sağlık ve güvenlik birimi kurma, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini ortak sağlık ve güvenlik biriminden veya toplum sağlığı merkezinden hizmet alarak sağlanması, işveren veya işveren vekili tarafından sağlanması ile iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin desteklenmesi incelenecektir. Ayrıca, İSGK anlamında işverenin iş sağlığı ve güvenliği kurulu oluşturma yükümlülüğü ile çalışan temsilcisi görevlendirme ve destek elemanı belirleme yükümlülükleri de anlatılacaktır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerini Sağlama Yükümlülüğü

Bu kapsamda, işyeri sağlık ve güvenlik birimi kurma, ortak sağlık ve güvenlik biriminden veya toplum sağlığı merkezinden hizmet alarak sağlanması, işveren veya işveren vekili tarafından sağlanması ile iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin desteklenmesi açıklanacaktır.

İşyeri sağlık ve güvenlik birimi kurma; İşyerinde, belirlenen çalışma süresi nedeniyle işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanının tam süreli görevlendirilmesi gereken durumlarda işveren işyeri sağlık ve güvenlik birimi (İSGB) kurar.

İşveren tarafından iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin yürütülmesi amacıyla işyerinde kurulacak olan İSGB için bazı şartlar aranmaktadır. Buna göre,

- İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin yürütülmesine ve çalışan personel sayısına uygun büyüklükte bir yerde kurulur. Bu birimin asıl işin yürütüldüğü mekanda ve giriş katında kurulması esastır.
- 8'er metrekareden az olmamak üzere bir iş güvenliği uzmanı odası ile işyeri hekimi tarafından kullanılmak üzere bir muayene odası ve 12 metrekareden az olmamak üzere bir ilk yardım ve acil müdahale odası bulunur. Tam zamanlı görevlendirilecek her işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı için de aynı şartlarda ayrı birer oda sağlanır.
- İş Sağlığı Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliğin'de belirtilen araç ve gereçlerle donatılır ve işyerinde çalışanların acil durumlarda en yakın sağlık birimine ulaştırılmasını sağlamak üzere uygun araç bulundurulur.

İşyerinde çalışanlar arasından işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı ve diğer sağlık personelinin görevlendirilmesi durumunda bu kişilerle işveren arasında sözleşme imzalanır.

Tam süreli işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı görevlendirilmesi gerekli olmayan hâllerde işveren, görevlendirdiği kişi veya ortak sağlık ve güvenlik biriminin görevlerini yerine getirmesi amacıyla aşağıdaki şartları asgari olarak sağlar.

50 ve daha fazla çalışanı olan işyerlerinde işveren;

- İşyeri hekimi ile diğer sağlık personeline ve iş güvenliği uzmanına 8 metrekareden az olmamak üzere toplam iki oda sağlar,
- İşyerinde ayrıca acil durumlarda çalışanların en yakın sağlık birimine ulaştırılmasını sağlamak üzere uygun araç bulundurulur.

50'den az çalışanı olan işyerlerinde işveren işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı ve diğer sağlık personelinin iş sağlığı ve güvenliği hizmetini etkin olarak sunabilmesi için çalışma süresi boyunca kullanılmak üzere uygun bir yer sağlar.

İSGB'ler işyerlerinde sağlıklı ve güvenli ortam oluşturulmasına katkıda bulunmak amacıyla;

- İşyerinde sağlık ve güvenlik risklerine karşı yürütülecek her türlü koruyucu, önleyici ve düzeltici faaliyeti kapsayacak şekilde çalışma ortamı gözetimi konusunda işverene rehberlik yapılmasından ve öneriler hazırlayarak onayına sunulmasından,
- Çalışanların sağlığını korumak ve geliştirmek amacıyla yapılacak sağlık gözetiminin uygulanmasından,
- Çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri ve bilgilendirilmesi konusunda planlama yapılarak işverenin onayına sunulmasından,
- İşyerinde kaza, yangın, doğal afet ve bunun gibi acil müdahale gerektiren durumların belirlenmesi, acil durum planının hazırlanması, ilk yardım ve acil müdahale bakımından yapılması gereken uygulamaların organizasyonu ile ilgili diğer birim, kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılmasından,
- Yıllık çalışma planı, yıllık değerlendirme raporu, çalışma ortamının gözetimi, çalışanların sağlık gözetimi, iş kazası ve meslek hastalığı ile iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin bilgilerin ve çalışma sonuçlarının kayıt altına alınmasından,
- Çalışanların yürüttüğü işler, işyerinde yapılan risk değerlendirmesi sonuçları ve maruziyet bilgileri ile işe giriş ve periyodik sağlık muayenesi sonuçları, iş kazaları ile meslek hastalıkları kayıtlarının işyerindeki kişisel sağlık dosyalarında gizlilik ilkesine uyularak saklanmasından,
- İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri ile İlgili Yönetmelik ile İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik kapsamında hizmet verdikleri alanlarda belirtilen görevlerin yerine getirilip getirilmediğinin izlenmesinden sorumludur.

Ortak sağlık ve güvenlik biriminden veya toplum sağlığı merkezinden hizmet alarak sağlanması; İşveren, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin sağlanması için işyerinde gerekli

niteliklere sahip personel bulunmaması durumunda bu hizmetin tamamını veya bir kısmını ortak sağlık ve güvenlik birimlerinden (OSGB) hizmet olarak yerine getirilebilir.

OSGB kurulabilmesi ve hizmet sunabilmesi için tam süreli iş sözleşmesiyle çalışan en az bir işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı ve diğer sağlık personelinin istihdamı zorunludur.

OSGB'lerden hizmet alınması durumunda OSGB ile işveren arasında OSGB'lerce işyerine sunulan her türlü iş sağlığı ve güvenliği hizmeti için İSG-KATİP sistemi üzerinden sözleşmenin yapılması gereklidir.

OSGB'ler kuruldukları il ve sınır komşusu illerde hizmet sunmaya yetkilidir. Sınır illerin dışında hizmet verilebilmesi için İSGHY'de belirtilen şartları sağlayarak o illerde şube açılması zorunludur.

OSGB'lerin yetki belgesi, İSGGM tarafından verilir ve yetki belgelerinin 5 yılda bir vize ettirilmesi zorunludur. Yetkilendirilen kurumlar, 5 yılın tamamlanmasına en fazla 60 gün kala vize işlemleri için İSGGM'ye e-devlet sistemi altyapısını kullanarak başvuruda bulunur.

Sağlık Bakanlığına bağlı, işyerlerine iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini sunmak üzere kurulan gerekli donanım ve personele sahip olan ÇSGB tarafından yetkilendirilen birime *toplum sağlığı merkezi birimi* denir. İşverenler, ÇSGB tarafından yetkilendirilen toplum sağlığı merkezi birimlerinden iş güvenliği uzmanı hariç işyeri hekimi ve diğer sağlık personeli hizmetlerini alabilirler.

İşveren ya da işveren vekili tarafından sağlanması; İşveren, gerekli niteliklere haiz olması durumunda tehlike sınıfı ve çalışan sayısı dikkate alınarak iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin yerine getirilmesini kendisi üstlenebilir.

Belirlenen niteliklere ve gerekli belgeye sahip olmayan, 50'den az çalışanı bulunan ve az tehlikeli sınıfta yer alan işyeri işverenleri veya işveren vekili, ÇSGB tarafından ilan edilen eğitimleri tamamlamak şartıyla işe giriş ve periyodik muayeneler hariç iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini yürütebilir.

İşveren veya işveren vekilleri, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini yerine getirmek için çalışan başına aylık en az 10 dakika ayırmak zorundadır.

İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin desteklenmesi; 6331 sayılı İSGK m.7'de, kamu kurum ve kuruluşları hariç olmak üzere 10'dan az çalışanı bulunanlardan çok tehlikeli ve tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinin iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini yerine getirebilmeleri için destek yapılması yer almaktadır.

Cumhurbaşkanı, 10'dan az çalışanı bulunanlardan az tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinin destekten yararlanmasına karar verebilir.

Çalışan sayısının 10'dan az olup olmadığının belirlenmesinde aşağıdaki şartlar aranır:

- Aynı işverenin Türkiye genelinde birden fazla tescilli işyerinin bulunması hâlinde aynı işveren

tarafından Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu m.4/1, a kapsamında Türkiye genelinde tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde çalıştırılan toplam sigortalı sayısı esas alınır.

- İşverenden iş alan alt işverenler tarafından çalıştırılan sigortalılar toplam çalışan sayısına dahil edilir.
- İşyerinde çeşitli nedenlerle ay içinde çalışması bulunmayan ve ücret ödenmeyen sigortalılar toplam çalışan sayısına dahil edilir.
- Her bir ayda SGK'ya verilmiş asıl ve ek nitelikteki aylık prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı sigortalı sayısından, iptal nitelikteki aylık prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı sigortalı sayısı düşülür.
- Ay içinde işe giren veya işten çıkan sigortalılar da sigortalı sayısına dahil edilir.
- 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununda belirtilen aday çırak, çırak ve işletmelerde mesleki eğitim gören öğrenciler çalışan sayısının tespitinde dikkate alınmaz.

Kontrol ve denetimlerde istihdam ettiği kişilerin sigortalılık bildiriminde bulunmadığı tespit edilen işverenler, tespit yapıldığı ayı takip eden aydan başlayarak sağlanan destekten 3 yıl süreyle yararlanamaz.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu Oluşturma Yükümlülüğü

İşverenin işyerinde iş sağlığı ve güvenliği kurulu oluşturma yükümlülüğüne ilişkin düzenleme İSGK m.22'de yer almaktadır. Kurullar, iş sağlığı ve güvenliği alanında alınan önlemlerin uygulanması açısından bir iç denetim mekanizması işlevi görürken aynı zamanda bir yönetime katılma modeli de oluşturmaktadır.

İş sağlığı ve güvenliği kurulu oluşturmakla yükümlü işyerleri; 50 ve daha fazla çalışanın bulunduğu ve 6 aydan fazla süren sürekli işlerin yapıldığı işyerlerinde işveren, iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili çalışmalarda bulunmak üzere iş sağlığı ve güvenliği kurulu oluşturacaktır.

İşyerinde iş sağlığı ve güvenliği kurulu oluşturmak için gerekli iki şart bulunmaktadır:

- İş yerinde en az elli çalışanın bulunması
- İşyerinde altı aydan fazla süren sürekli işlerin yapılması

İş sağlığı ve güvenliği kurulunun yapısı;

Kurul üyeleri,

- İşveren veya işveren vekili,
- İş güvenliği uzmanı,
- İşyeri hekimi,
- İnsan kaynakları, personel, sosyal işler veya idari ve mali işleri yürütmekle görevli bir kişi,
- Bulunması hâlinde sivil savunma uzmanı,

- Bulunması halinde formen, ustabaşı veya usta
- Çalışan temsilcisi, işyerinde birden çok çalışan temsilcisinin olması halinde baş temsilci olarak görev yapar.

İş sağlığı ve güvenliği kurulunun eğitimi; Kurul üyelerine ve yedeklerine verilecek eğitimlerin asgari konuları şöyledir:

- Kurulun görev ve yetkileri,
- İş sağlığı ve güvenliği konularında ulusal mevzuat ve standartlar,
- Sıkça rastlanan iş kazaları ve tehlikeli vakaların nedenleri,
- İş hijyeninin temel ilkeleri,
- İletişim teknikleri,
- Acil durum önlemleri,
- Meslek hastalıkları,
- İşyerlerine ait özel riskler,
- Risk değerlendirmesi

İş sağlığı ve güvenliği kurulunun görev ve yetkileri; Kurul üyelerinin kendilerine verilen görevleri yapmalarından dolayı hakları kısıtlanamaz, kötü davranış ve muameleye maruz kalmazlar.

Kurulun görev ve yetkilerinin şu başlıklar altında toplanabilir:

- İç yönerge taslağı oluşturmak,
- Çalışanlara yol göstermek,
- Tehlike ve önlemleri önceden değerlendirmek,
- Tehlike halinde araştırma yapmak,
- Eğitim ve öğretimi planlamak,
- Bakım ve onarım için güvenlik tedbirlerini planlamak,
- Yangın ve dış tehlike tedbirlerini değerlendirmek,
- Yıllık rapor hazırlamak,
- Tehlike hakkında karar vermek,
- Önleme politikasına yönelik çalışmalar yapmak

İş sağlığı ve güvenliği kurulunun yükümlülükleri; İş sağlığı ve güvenliği kurulları yapacakları önerilerde, bulunacakları tavsiyelerde ve verecekleri kararlarda işyerinin durumunu ve işverenin imkanlarını göz önünde bulundururlar.

Kurul üyeleri, görevleri nedeniyle işyerinin yapım ve üretim teknikleri, ticari sırları ve ekonomik durumları hakkında gördükleri ve öğrendiklerini gizli tutmak zorundadırlar.

İş sağlığı ve güvenliği kurulunun çalışması; İş sağlığı ve güvenliği kurulları ayda en az bir kere toplanır. Ancak kurul, işyerinin tehlike sınıfını dikkate alarak tehlikeli işyerlerinde en geç 2 ayda bir, az tehlikeli işyerlerinde ise en geç 3 ayda bir toplanmasına karar verebilir.

Kurul, üye tam sayısının salt çoğunluğuyla işveren veya işveren vekilinin başkanlığında toplanır. Her toplantıda,

önceki toplantıya ilişkin kararlar ve bunlarla ilgili uygulamalar hakkında başkan veya kurulun sekreteri tarafından kurula gerekli bilgi verilir ve gündeme geçilir.

Çalışan Temsilcisi Görevlendirme ve Destek Elemanı Belirleme

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çalışmalara katılma, çalışmaları izleme, tedbir alınmasını isteme, tekliflerde bulunma ve benzeri konularda çalışanları temsil etmeye yetkili çalışan "*çalışan temsilcisi*" olarak tanımlanır.

Çalışan temsilcisinin nitelikleri;

- İşyerinin tam süreli daimi çalışanı olması,
- En az 3 yıllık iş deneyiminin bulunması,
- En az ortaokul düzeyinde öğrenim görmüş olması zorunludur.

Çalışan temsilcisinin sayısı; İşyerinde görevlendirilecek olan çalışan temsilcisinin sayısı işyerinde çalışan sayısına bağlı olarak değişmektedir. Buna göre,

- 2-50 arasında çalışanı bulunan işyerlerinde 1,
- 51-100 arasında çalışanı bulunan işyerlerinde 2,
- 101-500 arasında çalışanı bulunan işyerlerinde 3,
- 501-1000 arasında çalışanı bulunan işyerlerinde 4,
- 1001-2000 arasında çalışanı bulunan işyerlerinde 5,
- 2001 ve üzeri çalışanı bulunan işyerlerinde 6 çalışan temsilcisi görevlendirilecektir.

Çalışan temsilcisinin belirlenmesi; Çalışan temsilcisinin seçilmesi veya atanması ile ilgili gerekli tüm iş ve işlemler işveren tarafından yerine getirilir.

Çalışan temsilcisi, seçimle veya seçimle belirlenemediği durumda atama yoluyla görevlendirilecektir.

İşyerinde çalışan temsilcisi olabilmek için başvuracak aday sayısı işyerinde zorunlu çalışan temsilcisi sayısının üç katından fazla olamaz. Fazla olması durumunda çalışan temsilcisi adayları; öğrenim durumu, işyerindeki deneyim süresi ve yaş şartları esas alınarak başvuru yapılması için tanınacak 7 günden az olmayan sürenin bitiminden itibaren en fazla 3 gün içinde işveren tarafından ilan edilir.

Seçim, işyerindeki çalışanların en az yarısından bir fazlasının katılacağı bir oylamayla yapılır ve oylamanın gizli yapılması esastır. Yapılacak seçimde en fazla oy alan aday veya adaylar çalışan temsilcisi veya temsilcileri olarak ilan edilir.

Seçim sonuçları 5 yıl süreyle geçerlidir ve çalışan temsilcisinin herhangi bir nedenle görevinden ayrılması durumunda daha önce yapılmış olan seçim sonuçlarına göre en çok oy alan sıradaki aday çalışan temsilcisi olarak atanır.